

Вања Н. Глишин^[1]
Институт за политичке студије
Београд (Србија)

УДК 327::911.3(497.11)
327(497.11)
Прегледни научни рад
Примљен: 9.6.2025.
Прихваћен: 25.7.2025.
doi: 10.5937/napredak6-59395

Геополитичка обележја положаја Србије и српског народа у савременим међународним односима

Сажетак: Аутор у раду анализира геополитичка обележја положаја Србије и српског народа у контексту актуелних међународних околности, са фокусом на руско-украјински сукоб. Геополитичка обележја која ће бити предмет анализе јесу: чворност, граничност и фрагментираност будући да је реч о парадигматичним обележјима балканског простора. Имајући то у виду, у раду ћемо дефинисати наведена обележја да бисмо у даљим корацима могли да их анализирамо у одређеним контекстима. Посебно ћемо анализирати како један односно други утичу на сукоб, те на основу тога извести синтезу и приказати како се њихове последице рефлектују на положај Србије и српског народа. Осим метода дескрипције, анализе и синтезе, користићемо и геополитички метод ради разумевања сложене узрочно-последичне везе политичког и просторног у актуелном контексту. Претпоставка је да актуелни сукоби усложњавају геополитичка обележја положаја Србије и српског народа и отежавају међународну позицију између Истока и Запада.

Кључне речи: геополитика, Србија, српски народ, руско-украјински сукоб, међународни односи

Увод

Актуелне међународне односе карактерише геополитичка динамичност изазвана директним и/или индиректним сукобима у различитим регионима дуж, како ју је Николас Спајкмен кодирео, зоне Унутрашњег полумесеца или Римленда, што у крајњем води ка трансформацији међународног поретка из униполаризма

у мултиполаризам. Имајући у виду да се Србија и српски народ налазе у зони Римленда, те да актуелни догађаји остављају геополитичке последице по наш положај, оправдано је и са научног и са друштвеног аспекта бављење наведеном темом. Временски оквир од 2022. до 2025. године усмерава нас на најактуелније сукобе, првенствено на руско-украјински рат, и омогућава нам да у прецизно наведеном периоду

[1] vanja.glisin@ips.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0002-7747-6205>

анализирамо геополитичка обележја која парадигматично одређују положај српског народа на Балкану. Геополитичка чворност, граничност и фрагментираност јесу обележја која ће бити у фокусу приликом анализе положаја Србије и српског народа, са циљем да прикажемо његову сложеност.

Предмет истраживања анализираћемо на два нивоа – стратешком и тактичком. Први, стратешки ниво, изискује познавање геополитичких теорија и константи глобалних и регионалних сила, посебно оних сила које пројектују своје интересе на Балкан. Други, тактички ниво анализе у фокус ставља актуелне догађаје, који су временски и просторно одређени и контекстуализовани. Према томе, контекстуална анализа је неизоставни део. На тај начин долазимо до анализе актуелних догађаја и њихове рефлексије на друге регионе и државе. Користићемо геополитички метод да бисмо спознали „теоријска и практична узрочно-последична прожимања географског и политичког, са становишта различитих интереса, у границама конкретних територијалних целина и у контексту одређених пресека на хронолошкој скали“ (Stepić, 2016, str. 48).

Геополитичка обележја положаја Србије и српског народа

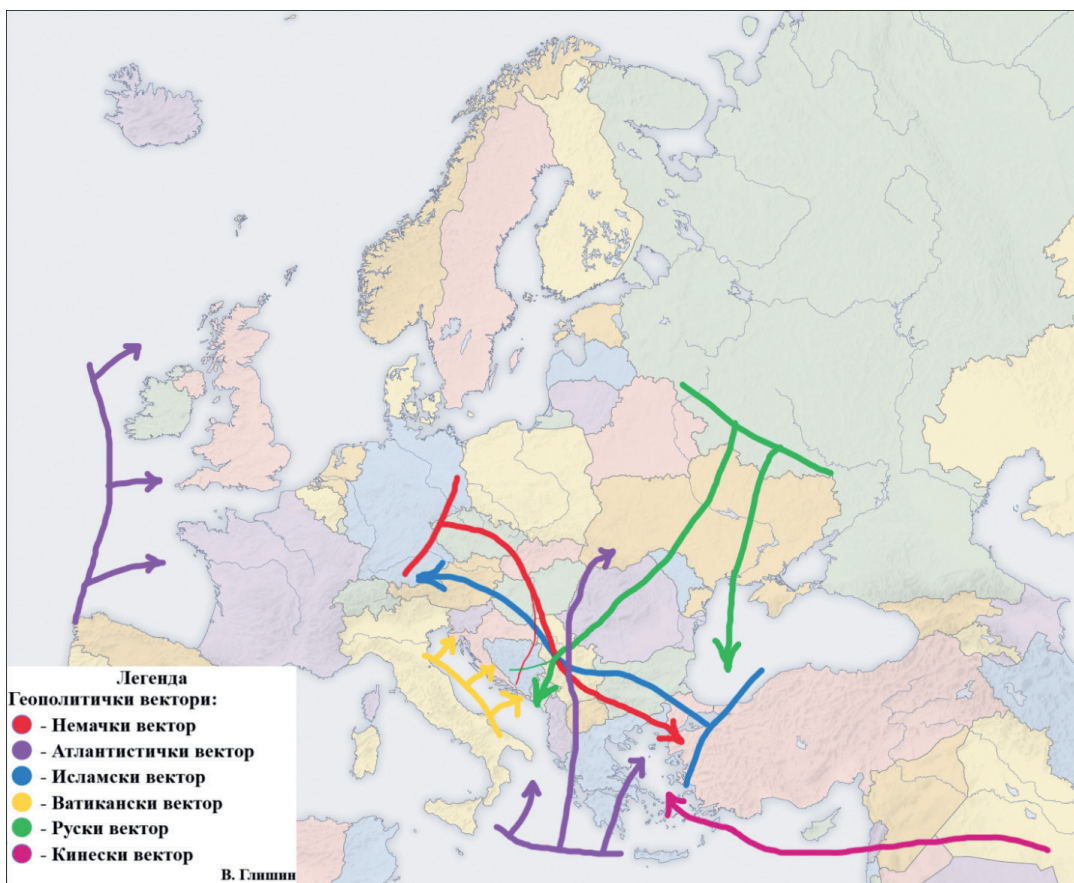
Да бисмо одредили геополитички положај једне државе, неопходно је да разумемо геополитички идентитет, који одређујемо као „идентификацију геополитичке самосвести и континуитета у времену и простору“ једне нације, као њене

„геополитичке самосвојности“ (Stepić, 2019, str. 8), и као „релативно објективизујућа идентитетско-географска својства једне националне или верске групације, а везано за њен одређени просторни, културолошко-цивилизацијски, верско-конфесионални и политичко-државни облик егзистирања“ (Despotović, 2025, str. 301). Дакле, геополитички идентитет одређују: географски положај и физичко-географске карактеристике, регионални и међународни контекст, унутарполитичка дешавања, спољнополитички чиниоци, војностратегијски положај државе и религијско-конфесионалне, културолошке и цивилизацијске особености (Glišin, 2024).

Чворност је геополитичко обележје које на адекватан начин одражава стање на Балкану последњих неколико векова. Геополитички чвор на овом простору настаје услед укрштања и преплитања вектора геополитичког наступања глобалних и регионалних сила у различитим временским етапама током историје (Glišin, 2024; Despotović, 2025). Германски вектор пројектован смером од северозапада ка југоистоку. Супротним смером пројектован је исламски вектор, дакле, од југоистока ка северозападу, те је управо до укрштања долазило на простору Балкана (Davutoglu, 2014). Руски вектор пројектован је смером од североистока ка југозападу. Атлантистички вектор, предвођен Сједињеним Америчким Државама, пројектован је у више смерова, посебно уколико узмемо у обзир теорију Римленда Николаса Спајкмена и позицију Балкана у том контексту (Spykman, 1942). Издвојићемо смер од југозапада ка североистоку, који се укршта с руским вектором. Вектор који пројектује Ватикан усмерен је од

запада према истоку и у основи је политика прозелитизма, односно ширења римокатоличанства према истоку, што се одражава на Србију и српски народ (Deschner, 2021). Кинески вектор усмерен је од истока према западу, што се очитаву у пројекту „Појас и пут“ и Иницијативи 17 + 1. Њихове активности на Балкану више су него евидентне, посебно уколико узмемо у обзир дипломатске, економске и привредне

активности (Stekić, 2023). Дакле, чворност је веома сложено геополитичко обележје, које приказује испреплетеност различитих политичких, геополитичких, економских, војних, геостратешких, привредних и других интереса на Балкану. Сматрамо да није сувишно говорити о овом простору као Cateni Mundi или веригама света, будући да је географски положај условио такав значај.

Карта 1. Геополитички вектори глобалних и регионалних сила – чворност

Извор: приредио аутор

Граничност је геополитичко обележје које бележимо још од периода римских лимеса на Балкану, када су постојала разграничења, најчешће дуж река (нпр. Римски подунавски лимес), између супротстављених страна. Војна граница (крајина) или *Terra Militaris* исцртавана је и у другим историјским периодима када су се велике силе сукобљавале на простору Балкана, као што је то био сукоб Аустроугарске и Османске империје. У томе се читава чворност, приказана на карти 1. Наведене историјске околности развијале су међу Србима *Frontier spirit* или дух крајишника. Осим војних граница, Балкан је место на ком су исцртаване религијско-конфесионалне и цивилизацијске границе, што се умногоме одразило на политичке прилике током минулих векова (Glišin, 2024). О реалним последицама религијско-конфесионалне поделе сведоче дешавања у средњовековној српској држави, када је Свети Сава покушавао да се избори за српске националне интересе између Рима и Цариграда (Despotović, 2025). Имајући то у виду, професор Деспотовић пише о геополитици светосавља „као рационалној синтези културних и политичких утицаја Истока и Запада“, у којој је „сабрана одговорна национална и верска политика Немањића, а посебно Светог Саве, чији је приоритет био српски национални интерес“ (Despotović, 2025, str. 22). На основу религијско-конфесионалних разлика, Семјуел Хантингтон у књизи *Сукоб цивилизација* прави цивилизацијску поделу, која се умногоме одражава на Балкан, где лоцирамо западну, православну и исламску цивилизацију (Huntington, 2000). Када се има у виду да је Хантингтон написао да су цивилизацијске границе – крваве границе (Huntington, 2000), јасно је због чега сматрамо да

се подела негативно одражава на Балкан као простор „мултиетничког коктела“ (Brzeziński, 2001). Отуда професор Митровић наводи да „Балканом кроз историју и у савремености, тутње вулканске противречности тежећи да га растргну и поделе споља и изнутра“ (Mitrović, 2006, str. 21). Говорећи о граничности можемо закључити да се на овом простору повлаче границе између супротних, односно супротстављених страна, било да је реч о политичким, војним, националним било о верским разлозима, што неминовно оставља последице на функционисање и егзистенцију држава и народа Балкана.

Фрагментираност (или расцепкавање, уситњавање), као геополитичко обележје, настало је „сплетом историјских процеса, који су деструисали државну сувереност и територијалну целовитост српског народа“ (Glišin, 2024, str. 279). Бележи се вековима уназад будући да су се услед најезде освајача мењале границе у оквиру којих је живео српски народ, што је довело до територијалног сажимања ка централном делу Балкана. Током 20. и 21. века наведени процеси били су најизраженији, поготову након светских ратова и ратова деведесетих година (Novak, 2015). Последњих безмало четири деценије сведочимо наставку агресивног потискивања српског народа с простора где је вековима живео и ти процеси још нису окончани. Отуда је појам „српске земље“ веома значајан, јер се њиме обухватају сви простори на којима су Срби живели и живе, али су услед различитих агресивних процеса сведени на минимум или их више нема. Циљ је да се Срби потисну ка унутрашњости Балкана, односно ка матици Србији, да се простор српских земаља сведе на територију Републике

Србије и да се онемогући излаз на Јадран који је српски народ вековима имао. Уколико само наведемо процесе с почетка 21. века, разумеће-мо како функционише геополитичко обележје „фрагментираност“ у пракси, дакле, као „фактор дестабилизације“ (Despotović, 2025). Према томе, на југу, питање статуса Косова и Метохије једно је од горућих питања будући да је реч о отвореном сепаратизму албанских политичара и нескривеном пројекту формирања „природне Албаније“. Од 2008. године суочавамо се с једностраним проглашењем независности тзв. Косова и бројним проблемима у том контексту који могу да се прелију и на друге делове територије Републике Србије, као што су Бујановачко-прешевска и Рашка област (Glišin, 2022). Затим, фрагментираност се очитава и на примеру иступања Црне Горе из државне заједнице СЦГ 2006. године и од тада Србија остаје без излаза на море, са острвском, територијално закључаном позицијом (Despotović & Glišin, 2023). Дубока подељеност између српског и црногорског народа фактор је дестабилизације у Црној Гори који спољнополитички актери могу да активирају уколико буде потребно (Leposavić, 2021). Такође, статус Републике Српске и Дејтонски споразум као њен гарант неретко доводи у питање бошњачко руководство у Босни и Херцеговини, због чега сматрамо да постоји потенцијал за дестабилизацију и процес фрагментације у крајњем исходу (Кестановић, 2017). Наведено изискује сагледавање и анализу безбедносних и геополитичких аспеката положаја Републике Српске и српског народа у Босни и Херцеговини у актуелним међународним околностима, као и припрему за потенцијалне изазове и ризике.

Актуелни међународни догађаји и последице по геополитичка обележја положаја Србије и српског народа

У претходном делу рада издвојили смо елементе који су неопходни за анализу, најпре на стратешком, а потом и на тактичком нивоу, будући да ћемо их пратити и у контексту актуелних међународних догађаја. Дакле, на стратешком нивоу анализе указали смо на геополитичке константе и парадигматична обележја положаја Србије и српског народа, те ћемо у наредним редовима вршити анализу на тактичком нивоу, односно у актуелном контексту да бисмо дошли до последица по наведена геополитичка обележја. У последњих неколико деценија могли смо да приметимо бројне директне и/или индиректне сукобе у зони Римленда, који су, иако неретко локалног карактера, имали регионалне и глобалне последице (Halliday, 2005; Ozili, 2025; Schmidt, 2018; Despotović & Glišin, 2023).

Римленд је најдиманичнија зона сукоба од завршетка Другог светског рата, јер се ту сусрећу сукобљени интереси таласократских и телурократских сила, односно атлантизма (САД) и евроазијства (Русије), што се одражава на регионе почевши од истока Европе, преко Балкана и Блиског истока до Далеког истока. Имајући у виду да се актуелни руско-украјински сукоб одвија у зони Римленда, североисточно у односу на балкански регион, сматрамо да постоје геополитичке последице по овај простор, што ћемо приказати водећи се претходно описаним геополитичким обележјима.

Руско-украјински сукоб и последице по геополитичка обележја

Антагонизам између сила мора и сила копна у зони Римленда рефлектује се и на мање државе, попут Републике Србије, како у прошлости, тако и данас. Пример ширења НАТО ка истоку и југоистоку Европе приказује заправо геополитичко ширење атлантизма, што је у директном сукобу са интересима евроазијства због чега, између осталог, долази до ескалације у Украјини. Осим тога, у контексту ширења НАТО, уочавамо да је позиција Републике Србије „острвска“, што значи да је земља окружена државама чланицама једног војног и/или политичког савеза и

самим тим се суочава са проблемом ограниченог маневарског простора (Glišin, 2024). След историјских процеса потискивања српског народа ка унутрашњости копна довео је до територијалног сужавања и губитка маритимне партиципације, односно до острвског положаја данас. У том контексту анализираћемо и геополитичка обележја положаја Србије, полазећи од претпоставке да се руско-украјински сукоб на њих одражава.

Руско-украјински сукоб, иако траје много дуже, званично отпочиње 24. фебруара 2022. године, када долази до кулминације вишедеценијске нетрпељивости. У сукоб су првенствено укључене Русија и Украјина, али посредно учествују и друге државе које подржавају једну

или другу страну, што приказује подељеност на светском нивоу. Отуда не чуди што један просторно ограничен сукоб изазива глобалне последице и убрзава бројне процесе у међународним односима, у сфери политике, економије, привреде, војне индустрије и слично. И у том контексту се јавља подељеност, посебно када говоримо о ЕУ и НАТО, с једне стране, и БРИКС и ОДКБ, с друге стране. Треба имати у виду да су, према Стратегији националне безбедности из 2019. године, „европске интеграције и чланство у Европској унији национални интерес и стратешко опредељење Републике Србије“, као и војна неутралност, која при томе није препрека развоју сарадње са НАТО и ОДКБ (National Security Strategy, 2019). Такође, у Стратегији се предвиђа и наставак сарадње са кључним међународним чиниоцима, САД, Русијом и Кином (National Security Strategy, 2019, стр. 39). Тиме се приказује мултивекторска спољна политика Републике Србије која је у актуелном контексту положаја у геополитичком чвору веома сложена.

Као што смо навели, од 24. фебруара 2022. године јавља се изразита подељеност у међународним односима на „проукрајинску“ и „про-руску“ страну, те је такво сврставање постало модел по ком би државе требало да се воде, или пак то морају због притисака за усаглашавање спољне политике с политиком међународних организација којима припадају или желе да постану њихове чланице. Наведено нам указује на то да су међународне околности у којима државе треба да креирају своју спољну политику знатно сложеније у односу на период пре отпочињања руско-украјинског сукоба, посебно уколико се налазе у геополитички осетљивим зонама, на

замишљеној линији сукоба два геополитичка концепта. Дакле, неопходно је да разумемо геополитичка обележја објашњена у претходном делу рада јер осликавају геополитичку позицију Републике Србије и служе за анализу у актуелном контексту.

Од почетка сукоба између Русије и Украјине сведоци смо бројних спољнополитичких притисака које трпе носиоци власти у Републици Србији, што је, имајући у виду тзв. модел сврставања у међународним односима, очекивано. Прво, сведоци смо притисака из Европске уније да Србија уведе санкције Русији и да усклади спољну политику са политиком ЕУ. Како се наводи у Резолуцији о спровођењу заједничке спољне и безбедносне политике ЕУ (ЗСБП), „наставак процеса приступања Србије ЕУ условљава се усклађивањем са санкцијама ЕУ против Русије и остваривањем, како се наводи, значајног напретка у реформама везаним за ЕУ“ (Politika, 2024). Дакле, уколико имамо званичан став да су европске интеграције стратешко опредељење Србије, јасно је да притисци и поруке из ЕУ нису повољни по том питању. Иако је прошло више од три године од почетка сукоба, ЕУ најављује и 18. пакет санкција Русији, са акцентом на руски енергетски сектор и прекид извора руских финансија (Politika, 2025a). Наведено потврђује да спољнополитике околности у којима се више од три године налази Република Србија нису повољне. Политика балансирања између Запада и Истока огледа се и у гласању на Генералној скупштини Уједињених нација, где је Србија осудила руски напад на Украјину, али није подржала санкције. „Принципијелни став Србије против санкција као погрешног

средства у постизању спољнополитичких циљева (будући да је и сама била под дугогодишњим санкцијама крајем прошлог века) није дочекан са разумевањем на Западу“ (Gaјић, 2023, str. 64). Истрајавање по питању неувођења санкција Русији од националног је интереса имајући у виду руску подршку у СБ УН територијалној целовитости Републике Србије и позицији Косова и Метохије. Осим тога, односи две земље су значајни и из више других разлога: историјски, религијско-конфесионални, политички, економски, привредни, геоенергетски и војни (Despotović, Glišin, 2024). Према томе, увођење санкција Русији негативно би се одразило и на геополитичку позицију државе, али и на политичку позицију владајуће странке, јер је према анкетама већина народа за очување добрих односа с Руском Федерацијом. Истраживање спроведено у оквиру пројекта „Национални интереси Републике Србије: од оспоравања до легитимизације“ показује да је 81% анкетираних грађана Србије против увођења санкција Русији, а да 91% анкетираних сматра да је очување безбедности Срба на Косову и Метохији национални интерес (Novi standard, 2022). И друга истраживања показују изразито противљење санкцијама Русији, те према анкети „Henry Jackson Society“ 78,7% анкетираних грађана Србије противи се увођењу санкција Русији (Ivanov & Laruelle, 2023, p. 27). Имајући то у виду, погоршање билатералних односа с Русијом није добар избор.

Посматрајући из друге перспективе, стратешко опредељење Србије за европске интеграције отвара нове проблеме, који нису били толико у фокусу пре отпочињања сукоба. Наиме,

Поглавље 31 које се односи на заједничку спољну и безбедносну политику сада је много важније за званичнике ЕУ, те је управо по том питању Србија умногоме критикована и оцењено је да назадује у том поглављу (Trailović, Rapačić, 2023). Колега Александар Митић указао је на четири разлога због којих се Србија не приближава ЕУ. То су: „Поглавље 23 о владавини права, поглавља 31 и 35 о Косову и Метохији и умор од проширења ЕУ“ (RTS, 2025). Дакле, уколико држава не усклади спољну политику с политиком ЕУ и не уведе санкције Русији због актуелног сукоба у Украјини, пут европских интеграција биће неизван. Како наводи колега Александар Гајић, „евроинтеграциона перспектива Србије (сем на реторичком нивоу) отпочињањем 'новог хладног рата' са сукобом у Украјини постаје крајње депласирана, а стратегија неутралног, балансирајућег врдања, иако отежана и налик 'ходању по жици' израста у животни императив Србије“ (Gaјић, 2023, str. 69).

Претходно наведено можемо објаснити на следећи начин. Уколико би Србија увела санкције Русији, поставља се питање каква би била преговарачка позиција државе по питању Косова и Метохије, Републике Српске, Сребренице и сл. будући да већина држава чланица ЕУ подржава независност Косова, учествује у дестабилизацији Републике Српске и подржава Резолуцију о Сребреници, којом се Срби означавају као геноцидан народ. На Генералној скупштини УН одржаној 23. маја 2024. изгласана је Резолуција о Сребреници, за коју је руски представник Василиј Небензја рекао да продубљује поделе (RTS, 2024). Када су у питању притисци на Републику Српску, секретар Савета безбедности Сергеј

Шојгу истиче да је Русија усмерена на „пружање сваке могуће помоћи њеном развоју на основу поштовања дејтонских принципа суверенитета, територијалног интегритета, равноправности три државотворна народа и два ентитета са широким уставним овлашћењима“ (*Politika*, 2025b). Руски амбасадор Александар Боцан-Харченко више пута је истакао да Русија подржава територијални интегритет Србије по питању статуса Косова и Метохије (Tanjug, 2025). Дакле, Русија се по свим осетљивим питањима од значаја за српски народ директно изјашњава и пружа подршку дипломатским алатима због чега је очување добрих односа неопходно. Осим тога, настојање да се одрже добри односи с Руском Федерацијом огледа се у чињеници да Србија није укинула директан авио-превоз, као ни руске медије, попут Спутника и РТ.

Трећа перспектива захтева да узмемо у обзир острвски положај Републике Србије будући да би држава у случају глобалних потреса могла да остане изолована, без могућности вођења мултивекторске и балансирајуће спољне политике. Од почетка сукоба све земље у окружењу ускладиле су своју спољну политику са атланстичким полом моћи и придружиле су се антируским санкцијама. Осим тога, суседне државе врше притисак на Србију да уведе санкције Русији и „инсинуирају како је Србија ’руски играч’ и тројански коњ на Балкану чија спољна политика угрожава регионалну стабилност и безбедност“ (Gajić, 2023, str. 65). У последњих неколико година више пута су упућиване поруке да је „Србија руски тројански коњ у Европи“ (Cohn-Bendit, Garton Ash, Karolewski & Leggewie, 2022), што је стереотип који је коришћен и током историје

да би се оправдале различите непријатељске активности према Србији и српском народу (Екмећић, 2021). Шта то заправо значи? Као што смо више пута током историје могли да уочимо, велике силе су одређивале трабанте на Балкану преко којих су вршили контролу и обуздавање српског фактора, отимање српских земаља и протеривање и убијање српског народа. У томе се огледа фрагментираност као обележје, које у новонасталим околностима све израженије увиђамо на простору Косова и Метохије, али и у притисцима на Републику Српску. Истовремено, конфликтни потенцијал изражен у граничности као геополитичком обележју може бити активиран. С обзиром на то да су суседне земље прихватиле атланстички концепт, који је, глобално гледано, антируски, а на регионалном нивоу антисрпски, нема сумње да је циљ наставак притисака на острвски положај Србије и на српске националне интересе. Према томе, од почетка руско-украјинског сукоба „Србија несумњиво има сужен простор деловања за вођење досадашњег курса [...] и балансираног односа према сва четири стуба своје спољне политике (ЕУ, САД, Русија и Кина)“ (Gajić, 2023, str. 66).

Закључак

Геополитичка обележја на парадигматичан начин показују положај Србије и српског народа у вишевековном континуитету, због чега је то оправдано полазиште за анализу у контексту актуелног руско-украјинског сукоба. Ефекти сукоба убрзо су постали глобални, што је неминовно довело до убрзавања процеса у међународним

односима, сврставајући државе на две супротстављене стране, попут хладноратовске поделе. Србија се нашла на линији подела како због мултивекторске спољне политике, тако и због интереса и утицаја спољнополитичких актера који су испреплетени на овом простору. Отуда је чворност као геополитичко обележје незаобилазна када говоримо о позицији Републике Србије у актуелном међународном контексту.

Уз наведено, фрагментираност као фактор нове дестабилизације јесте својеврсни алат помоћу ког је могуће вршити притисак на Србију и српски народ, што је евидентно, поготову у последњих неколико месеци, на примерима Косова и Метохије и Републике Српске. Атлантистички Запад врши притисак на српско руководство у најосетљивијим тачкама националних интереса и директно и индиректно, посредством држава у окружењу. На то се надовезује граничност као геополитичко обележје, односно подељеност према религијско-конфесионалној и цивилизацијској припадности, која је коришћена током историје у циљу дестабилизације Балкана. Управо на линијама разграничења стваран је конфликтни потенцијал и одржавано је стање перманентне нестабилности, које по потреби може да прерасте у отворен сукоб.

Према томе, од 24. фебруара 2022. године, Република Србија се, за разлику од многих земаља које су се сврстале на „проукрајинску“ или „проруску“ страну, налази у незавидној и сложеној геополитичкој позицији, што се одражава на унутарполитичко стање и спољнополитичко позиционирање. Тренутно је немогуће уочити бенефите сврставања на једну или другу страну управо због претходно изнетих чињеница о

геополитичком положају Србије, те је истрајавање у политици балансирања између Запада и Истока оправдано, чак и у суженом маневарском простору. Несумњиво, геополитичке прилике у перспективи зависиће од исхода рата у Украјини, те би, упоређо са балансирајућом политиком, требало пројектовати различите сценарије и потенцијално позиционирање Србије у наступајућим околностима. У вези с тим, навешћемо четири потенцијална сценарија руско-украјинског сукоба и ефекте на положај Републике Србије, као основу за даља опширнија и детаљнија истраживања и анализе. Наглашавамо да сваки од сценарија има више слојева и аспеката, због чега није могуће извести закључке свеобухватно и темељно у неколико пасуса.

Први сценарио подразумева успех Руске Федерације или, условно речено, победу у актуелном сукобу. То би значило снажније позиционирање Русије у међународном поретку, посебно у односу на атлантистички Запад као геополитичког опонента евроазијству. Према наведеном сценарију, позиција Републике Србије постала би стабилнија и значајнија у региону будући да није увела санкције Русији. Стратешки повољнија позиција омогућила би шири маневарски простор за решавање питања од националног значаја, пре свега питања статуса Косова и Метохије. Такође, позиција Републике Српске и српског народа у региону била би повољнија, посебно уз јачање веза са матицом Србијом. Што се тиче унутарполитичке ситуације, постоји ризик да се Србија суочи са политичким, економским, институционалним и другим притисцима ЕУ управо због једног од приоритета спољне политике – пута европских интеграција. Сматрамо да

ће потенцијални успех Русије у сукобу довести до успостављања мултиполарног међународног поретка, што видимо као повољније околности за дугорочно позиционирање Србије. Истовремено, имамо у виду острвски положај Србије у ЕУ/НАТО окружењу, што наставља да ограничава дипломатску маневарску позицију државе и додатно усложњава анализу првог сценарија. Према томе, сматрамо да је неопходно активно праћење свих аспеката руско-украјинског сукоба, као и улоге различитих актера у сукобу да бисмо на основу правовремених анализа могли да доносимо политичке одлуке.

Други сценарио подразумева *замрзнутии конфликт* без разјашњеног исхода сукоба, уз наставак хладног геополитичког сукобљавања Истока и Запада. Такав контекст би значајно усложио позицију Србије, чија би стратегија балансирања постала тежа и мање одржива. Спољнополитички притисци били би интензивирани, европске интеграције неизвесне, а подршка Русије смањена. Новонастале околности могле би да захтевају сврставање на једну од сукобљених страна. Фрагментираност као геополитичко обележје може бити активан инструмент притиска Запада према Србији, посебно у областима као што су: Косово и Метохија, Бујановачко-прешевска област, Рашка област, Војводина, али и Република Српска и територије у региону на којима Срби живе. Осим спољнополитичких притисака, јавила би се и изразита поларизација на унутарполитичком нивоу на прозападну и проруску страну. Такође, економска ситуација и сарадња са иностраним партнерима била би неизвесна, што би угрозило привредни раст.

Трећи сценарио подразумева прекид сукоба за преговарачким столом и поделу територије Украјине у складу са стањем на терену. Дакле, уз посредовање великих сила дошло би до предлога који би прихватиле обе зараћене стране. Такав исход довео би до деескалације глобалних тензија и релаксације притисака на државе попут Србије, посебно по питању сврставања на једну од две зараћене стране. Укидањем модела принудног сврставања било би могуће наставити мултивекторску спољну политику и војно неутралну позицију, мада бисмо нагласили да би у том контексту наставак преговора и сарадње са спољнополитичким актерима требало да се води са аспекта српских националних интереса. То значи да би требало активирати дипломатске алате за решавање статуса Косова и Метохије и за повољније позиционирање Србије у међународним односима.

Четврти сценарио подразумева успех Украјине, односно Запада или, условно речено, победу у сукобу. Русија би у таквим околностима доживела политички и војни пораз, а њена међународна позиција била би урушена. Према томе, Србија би била принуђена да се дистанцира од Русије и да у потпуности усклади своју спољну политику са политиком ЕУ. Губитком кључног савезника у Савету безбедности УН међународна преговарачка позиција Србије значајно би ослабила, те би даље политичке одлуке биле упитне. То би се одразило на статус Косова и Метохије, што би у даљим корацима изазвало домино ефекат на другим геополитичким жариштима на територији Србије. Пут европских интеграција могао би да добије нову димензију, а то су захтеви за ригорозним условима

и реформама у свим сегментима. Због унутар-политичке поларизације на прозападну и про-руску страну може доћи до друштвених тензија и конфликта.

Потенцијални сценарији представљају основ за даља мултидисциплинарна истражи-вања и анализе што је неопходно у динамичним међународним односима којима сведочимо.

Литература/References

Brzeziński, Z. (2001): *The Grand Chessboard*. Podgorica: CID. [In Serbian]

Cohn-Bendit, D., Garton Ash, T., Karolewski, I. & Leggewie, C. (2022, March 22). "The horrors of Mariupol should remind us of a new danger to Sarajevo". *Guardian*. Available at: <https://www.theguardian.com/world/commentisfree/2022/mar/22/horrors-mariupol-new-danger-sarajevo-balkans-eu-serbia>.

Davutoglu, A. (2014): *Strategic Depth*. Beograd: Službeni glasnik. [In Serbian]

Despotović, Lj, Glišin, V. (2023). *Defence of Serbia: Contributions to the Geopolitics of National Security*. Beograd: Institut za političke studije. [In Serbian]

Despotović, Lj, Glišin, V. (2024). *Geopolitics and Cryptopolitics*. Beograd: Catena Mundi. [In Serbian]

Despotović, Lj. (2025). *Geopolitics of Saint Sava's Orthodoxy*. Beograd: Institut za političke studije. [In Serbian]

Deschner, K. (2021). *The Politics of the Papacy in the 20th century*. Beograd: Catena Mundi. [In Serbian]

Ekmečić, M. (2021). *Long movement between slaughter and plowing*. Novi Sad: Arhiv Vojvodine/Pravoslavna reč. [In Serbian]

Gajić, A. (2023). "The geopolitical position of Serbia after the start of the war in Ukraine: neutrality and strategic deterrence in a crisis context". *Srpska politička misao*, LXXX (2), 53-74. doi: 10.5937/spm80-44267. [In Serbian]

Glišin, V. (2022). "The Bujanovac-Preševo area as a potential geopolitical focal point in Serbia: between national security and the "Natural Albania" project"". *Politika nacionalne bezbednosti*, XXII (1), 147-169. doi: <https://doi.org/10.22182/pnb.2212022.7>. [In Serbian]

Glišin, V. (2024). *Serbia in the "West": Serbia's two-century crucifixion between modernization and westernization*. Beograd: Institut za političke studije. [In Serbian]

Halliday, F. (2005). *The Middle East in International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Huntington, S. (2000): *The clash of civilizations and the reshaping of the world order*. Podgorica: CID. [In Serbian]

Ivanov, H. & Laruelle, M. (2022). *Why still Pro-Russia?*. The Henry Jackson Society.

Kecmanović, N. (2017). *Chronicle of an impossible state*. Beograd: Catena Mundi. [In Serbian]

Leposavić, V. (2021). *Caught exercising their rights*. Beograd: Catena Mundi. [In Serbian]

Mitrović, Lj. (2006). *The Balkans in the vortex of transition*. Niš: Filozofski fakultet. [In Serbian]

National Security Strategy of the Republic of Serbia. (2020). Beograd: Ministarstvo odbrane. https://www.mod.gov.rs/multimedia/dodaci/prilog1_strategijanacionalnebezbednostirs_srp_1731677306.pdf. [In Serbian]

- Novak, V. (2015). *Magnum Crimen*. Beograd: Catena Mundi. [In Serbian]
- Novi standard. (2022, May 20). "Research: More than 80 percent of Serbian citizens are against sanctions against Russia". *Novi standard*. Available at: <https://standard.rs/2022/05/20/istrazivanje-vise-od-80-odsto-gradjana-srbije-protiv-sankcija-rusiji/>. [In Serbian]
- Ozili, P. (2025). "Impact of the Israel-Hamas War on the global economy". *Munich Personal RePEc Archive*, No. 123297.
- Politika. (2024, February 28). „The EP demands that Serbia harmonize with the EU and impose sanctions on Russia“. *Politika*. Available at: <https://www.politika.rs/scc/clanak/601708/EP-trazi-da-se-Srbija-usaglasa-sa-EU-i-uvede-sankcije-Rusiji>. [In Serbian]
- Politika. (2025, June 4). „Von der Leyen: The EU is ready to impose sanctions on Russia at the same time as the US“. *Politika*. Available at: <https://www.politika.rs/scc/clanak/680775/fon-der-lajen-eu-spremna-da-uvede-sankcije-rusiji-istovremeno-sa-sad>. [In Serbian]
- Politika. (2025, May 28). „The West is putting pressure on Republic Srpska to remove patriots from power“. *Politika*. Available at: <https://www.politika.rs/scc/clanak/679726/sojgu-zapad-vrsi-pritisak-na-republiku-srpsku-da-ukloni-patriote-sa-vlasti>. [In Serbian]
- RTS. (2024, May 23). „The General Assembly adopted the resolution on Srebrenica - 84 for, 19 against, 68 abstentions“. *RTS*. Available at: <https://www.rts.rs/lat/vesti/politika/5446999/rezolucija-o-srebrenici-un-generalna-skupstina.html>. [In Serbian]
- RTS. (2024, May 23). „Russia: The adoption of the resolution deepened divisions“. *RTS*. Available at: <https://www.rts.rs/lat/vesti/politika/5447812/srbija-rusija-un-srebrenica-rezolucija.html>. [In Serbian]
- RTS. (2025, February 24). „UN General Assembly - Europe is stronger than America, the Security Council is waiting“. *RTS*. Available at: <https://www.rts.rs/vesti/ratu-u-ukrajini/5659845/un-eu-ukrajina-rat-rusija.html>. [In Serbian]
- RTS. (2025, May 22). „There is always a “but” on Serbia’s path to the EU - what written and unwritten messages did the officials from Brussels bring to Belgrade“. *RTS*. Available at: <https://www.rts.rs/lat/vesti/politika/5717691/uvek-neko-ali-na-putu-srbije-ka-eu---koje-su-pisane-i-nepisane-poruke-zvanicnici-iz-brisela-doneli-u-beograd.html>. [In Serbian]
- Schmidt, E. (2018). *Foreign Intervention in Africa after the Cold War*. Ohio: Ohio University Press.
- Spykman, N. J. (1942): *America’s Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power*. New York: Harcourt, Brace and Company.
- Stekić, N. (2023). *A Hesitant Hegemon: Layers of China’s Contemporary Security Policy*. Belgrade: IMPP.
- Stepić, M. (2016). *Geopolitics: ideas, theories, concepts*. Beograd: Institut za političke studije. [In Serbian]
- TANJUG. (2025, January 1). “Bocan-Kharchenko: Serbia can be proud of the scope of the economy, I believe in further growth in 2025“. *TANJUG*. Available at: <https://www.tanjug.rs/srbija/politika/131487/bocan-harcenko-srbija-moze-biti-ponosna-na-domete-ekonomije-verujem-u-dalji-rast-u-2025-godini/vest>. [In Serbian]
- Trailović, D, Rapaić, S. (2023). “Relations between Serbia and Russia in the period of the Ukrainian crisis“. *Nacionalni interes*, XLVI (3), 67-91. <https://doi.org/10.5937/nint46-47426>. [In Serbian]

Vanja N. Glišin
Institute for Political Studies
Belgrade (Serbia)

Geopolitical features of the position of Serbia and Serbian nation in modern international relations

Summary

124 |

In this paper, the author analyzes geopolitical features of the position of Serbia and Serbian nation in the context of current international circumstances, with a focus on the Russian-Ukrainian conflict. Geopolitical features which will be the subject of the analysis are: knottiness, borderliness and fragmentation, since these are the paradigmatic features of the Balkan territory. Having this in mind, in this paper we will define the above-listed features so as to be able to analyze them further in the given contexts. We will analyze in particular how the former and the latter affect the conflict and, accordingly, make a synthesis and show how their consequences are reflected on the position of Serbia and Serbian nation. In addition to the description, analysis and synthesis methods, we will also use the geopolitical method for the purpose of understanding a strong cause-and-effect relationship between the political and the spatial in the current context. It is assumed that the ongoing conflicts complicate the geopolitical features of the position of Serbia and Serbian nation and aggravate the international position between the East and the West.

Keywords: geopolitics, Serbia, Serbian nation, Russian-Ukrainian conflict, international relations